

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
27 Martie st. v.
8 Aprilie st. n.

Essé in fie-care duminéca.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 13.

ANUL XIX.
1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

C a l u l.

— După cântecele populare ale Românilor.

(Încheiere.)

V.

Singura asprime cu care-l lasă inima pe Român să se pòrte câtră calul seu, e să-i tragă câteva rugini, adecă: să-l lovască cu țeva ruginită a pușcei ori cu ruginita muchie a paloșului atunci când, fiind urmărit de cineva, e aproape să fie de ajuns din urmă. De-aia Codreanul, după ce Mocănașul se plecă la rugăciunile lui și-l lasă să-i încalce Roibul ca să cerce de-i șoi-muleț și de i-a plăcé ămblețul,

Trei rugini el i trăgea:
Astfel Roibul meu fugiá,
Văile se limpediá.¹⁾

De-aia și Românul Gruie, vitéz mare, când s'a-runcá pe calul hanului tătăresc,

Trei desbinuri că mi-i da:
Schintei verși din ochi i da,²⁾

căci Românul, ca și Arabul, ține mult să nu-i sosescă nimeni calul, nimeni să nu i-l întrecă în fugă. Lamar-tine, în călătoria sa în Orient, raportéză, că un Arab furase calul altuia; stăpănul se ia în góna furului și p'aci, p'aci, să-l ajungă. Dar preferind mai bine să-și pèrdă calul de cât să știe că altul a putut să-l sosescă după urmă, strigă celui care i-l furase să-l mușce de urechi.³⁾ Astfel face copila Cadiiului, pe care o răpise Novăcel, când vede că tatăl ei, care se luase în góna lor p'o „tătarcă fugarcă“, e aproape să pună mâna pe dênșii:

Fétă mintea nu-și perdea:
Ea pe mánz că se plecă
De ureche mi-l mușcă,
Urechiușa sângerá,
Iér mánzul se oțèriá
Și săriá, săriá, săriá,
Și așa bine că fugiá,
Intr'o clipă ajungea

¹⁾ Alecsandri, op. cit., p. 87.

²⁾ Id. ibid., p. 80.

³⁾ Id. ibid., p. 152.

În grădină la cerdac
La Hagi Baba-Novac.⁴⁾

VI.

Dar în schimbul iubirii ce-i mărturiseșce, câtă re-cunoșcință nu păstrează calul stăpănului seu?

Înzestrat de fire cu mai multă prevedere de cât omul, calul presimte în totdeuna primejdia care amenință pe călăreț, și în totdeuna îl previne și în totdeuna o ocoleșce. Astfel vedem pe calul lui Mihul: Haiducul străbate „pe la mieđ de nópte“ codrul posomorit; dar înaintând, el observă că murgușoru-i mic lasă drumul și-apucă colnicul — Pentru ce? îl întrebă Mihul. Te-apesá zaua ori șeua te 'ndesá?

Zaua nu me 'ndesá,

i respunde Murgul,

Șeua nu m'apésá,
Frèul nu me strînge,
Chinga nu me frânge.
Dar ce me apésá
Și 'n drum nu me lasá,
Ca s'ațin pe-aici
Patru-deci și cinci,
Cinci-deci fără cinci,
De haiduci levinți,
Duși dela părinți
De când erau mici
La codru 'n polci,
Și-acum se gășesc
De benchetuiesc.

.....
Iér la mesá șede.
Gata să te prède.
Ianuș Ungurean,
Vechiul hoțoman,
Cu barba sburlitá,
De rele 'nvechitá.

.....
Ei te-or audí,
Și s'or răpeđi
Și-i amar de tine!⁵⁾

⁴⁾ Id. ibid. p. 151.

⁵⁾ Alecsandri, op. cit., p. 63.

Ier când voinicul se află în greu, tot calul i vine în ajutor, tot el îl mântuiește.

Codreanul e prins și osândit la moarte. Ca cea din urmă grație, el se roagă de Domnul Iliș să-și mai lungescă vécul spre a se împăca cu Dumnezeu, adică: să se mărturisescă, gătindu-se de moarte. Domnul i îngăduie cererea. La biserică, Codreanul se roagă de preot să-și deslege mâna dreaptă ca să-și facă cruce. Preotul i-o deslăgă. Atunci Codreanul scote un paloș din sân, își sdrobește butucul dela picior, măcelărește putera, se întorce la curte unde-și avea calul și, după ce mustără pe Iliș Vodă că nu-i vrednic să omore voinici ca densus, vedând că toți curtenii sar și-i închid porțile, el

Paloșul și-l zinghiniă
Și de-odată chiuiă:
„Alelei! cal roibule!,
De-a lui Codrean drăgule!,
Unde ești, voinicule,
Să-mi mai scapi tu țilele? ⁶⁾

Și calul nu-i incelă așteptările, căci

Iecă roibul audță,
Iecă roibul necheziă,
Dela iesle se smuciă,
La glas de stăpân veniă.
Veniă vesel ne'nșeuat,
Ne'nșeuat și ne'nfrenat,
Sbură vesel pe pământ
Nara 'n vânt și căma 'n vânt.
Codreanș se 'nveseliă,
Pe el iute s'asvêliă,
Printre glonțe viu trecea,
Zid de piatră 'nalt săriă
Și sărind așa țicea:
Remăi, Dómne! pe domnie,
Eu me duc în haiducie ⁷⁾

VII.

Și sigur de ajutorul și vitejia calului seu, Românul totdeauna se lasă cu el în voia sorții.

Priviți cum, ajuns la Olt, pe care-l găsește âmflat din mal în mal, după ce se roagă zădarnic de poduri să-și înlesnescă trecerea, vedând că acesta tot stă pe gânduri;

Jian rostul nu-și perdea;
El se aruncă înnot
Cu suflet, cu cal, cu tot, ⁸⁾

și murgul Jianului, înfruntând cu bărbăție undele înfuriate ale Oltului, îl trecea dincolo, precum armășarul lui Ghemiș, după ce acesta încăleacă și se îndreplă spre Dunăre,

Apa 'n dónă despiciă,
Și săllă din val în val
Pân' sosiă la cela mal. ⁹⁾

Și decă Românul nu se 'ndoiește de vitejia și devotamentul calului seu, e că și-l cunoște pe de rost și e incredințat de ce-i pôte și-i plătește pielea. El știe când își dă gheba din spinare pentru un Roib, pe ce

⁶⁾ Alecsandri, op. cit. p. 91.

⁷⁾ Alecsandri, op. cit. p. 91.

⁸⁾ Id. ibid. p. 159.

⁹⁾ Id. ibid. p. 132.

și-o dă. De și Codreanului o aruncătură de ochiu i eră d'ajuns să-și cunoască Roibul, totuși, până să dea de el,

Căți fugari i s'aritari,
El de cămă-i apucă,
Peste tufe-i aruncă. ¹⁰⁾

Românul Gruie nu mai puțin de cât Codreanul se pricepe să-și alégă calul. Scăpând din mâinile Tătarilor cari îl escortau și în mijlocul cărora se aruncase cu o bardă 'n mână

Ca un vânt ioviforat
Într'un lan de grâu uscat,
El în grabă se ducea
Chiar la grajdul hanului,
Hanului Tătarului;
Când la grajd el ce zăriă?
Un bahmet ce tot săriă:
Un căluț cam pătrărel
Eșiă 'n vēră cincărel.
Gruie mi-l apropiă,
Mâna 'n cămă că-i punea
Și 'n podele-l asvêliă:
Așă cal nu-i trebuia!
Dar colo, cât colo 'n fund,
Iec' un negru cam rotund
Care sóre n'a vedut
De când mă-sa l'a făcut.
La el Gruie se ducea,
Mâna 'n cămă că-i punea,
Din loc nici că mi-l elintia:
Așă cal i trebuia! ¹¹⁾

Și ori cât de tinăr, nepotul lui Hagi Baba Novac care nici bea, nici mânăcă, ci șede tot pe gânduri adânci, nu se pricepe mai prost în a-și alege calul, când moșul seu i țice, aușind că fêta Cadiului din Oltiu e pricina:

Decă este, măre-așă,
Încetěză de-a oflă
Și te du în grajdul meu
De-ți alege-un pui de smeu,
Din cinci-țeci de bahameți,
Bahameți cu perii creți,
Și-ți fă singur ishânda,
Ca să-ți capeli dobânda.
Tinerelul se sculă,
Mâna drêptă-i sărulă
Și la grajd se îndreplă.
Ier la grajd decă mergea,
El un mânz își alegea.
Mânz de fugă sprintenel
Eșiă 'n vēră pătrărel.
Mânz ce fuge ca șolcanul
De nu-l prinde nici areanul. ¹²⁾

VIII.

Am vedut cum Roibul Codreanului, aușindu-i glasul,

¹⁰⁾ Alecsandri, op. cit., p. 86.

¹¹⁾ Id. ibid. p. 79.

¹²⁾ Id. ibid. p. 150.

Veniă vesel ne'nșeuiaț,
Ne 'nșeuiaț și ne 'nfrênat, ¹³⁾

și asta numai pentru că stăpânul seu eră să se mai arunce odată pe el. De-acîi ne putem da sêmă despre durerea ce simte calul cînd nu-și mai pôte purtă stăpânul cînd acesta zace pe spate fiind, ca Donciul, bolnav pe mörte. Cum îl plînge dênsul atunci, Donciul ne spune cînd dîce sororei sale :

Chiamă-mi calul din câmpie,
Calul meu de voinicie,
Care plînge cînd me vede
Și de-i dîc că mor, nu crede. ¹⁴⁾

O, da! căci sërmanul cal nu pôte să se împace cu acêsta ideică!

Iêr cînd Donciul mai incălecă odată și-i dîce :
Să te veđ, Șoimule, cum te rapeđi! " o! ce eră pe el atunci?

Șoimul vesel necheză.
Șorul iute-și rapeđă
Iepureșce, ogăreșce,
Pasereșce, fulgereșce! ¹⁵⁾

Iecă cea mai însuflețită iconă de răpediciunea calului! Ce precisiune! Ce comparare justă! Ce gradație naturală! Iepurele e destul de iute; ogarul însă și mai iute de cît iepurele; dar paserea întrece pe ogar și fulgerul, o! mai înainte d'a te șterge la ochi, ți-a luat vêđul! El e punctul culminant al gradațiunii.

Cînd Toma Alimos, tot ca Donciul, dîcea Murgului, voinđ a se lua în góna lui Manea, hoțomanului care-i despicasa mișeșce pântecule :

„Alelei! murguleț mic,
Alei! dragul meu voinic,
De-ai puté la bêtrânețe
Cum puteai la tinerețe!" ¹⁶⁾

cum își aprindea ochii atunci murgul care

Nichezia și răspunde :
„Ietă cõma, sai pe mine
Și de-acum te ține bine,
Sê-ți aré la bêtrânețe
Ce-am plătit la tinerețe!" ¹⁷⁾

Iêr Toma, incălecând, Murgul mi se așcernea drumului

Ca și ierba câmpului
La suflarea vântului, ¹⁸⁾

ideică admirabilă care ne infățișeză cea mai strălucită imagine despre fuga calului. Și cîte d'aceste sublime idei nu găsim în cîntecele poporului cînd este vorba d'a ne descrie fuga calului! Atunci poeții populari se întrec în a născoci idei noi, ingenioșe; comparări juste, frumoșe, originale; imagini vii, colorate, sublime. Astfel am vêđut cum ne descrie Românul poet pe Roi-hul Codreanului care cînd fugică,

Văile se limpedică, ¹⁹⁾

și pe Negrul lui Gruie care

Cum se fuge nu fugică; ²⁰⁾

ietă cum ne descrie și pe Vênêta lui Ghemiș.

Pe Vênêta cea frumoșă :
Iepă scurtă și vênosă,
Cu dungi negre pe spinare
Și schintei de foc în nare.
Ea-i ogarcă pe sub fõle :
Cât alergă nu domõle.
Și-i locustă săritõre,
Unde-o vede Ghemiș mõre! " ²¹⁾

Dar Negrul lui Sêrb-sêrac? Chiar el ne spune

Că nu-i cal împêrătesc
Ca Negrul est voinicesc :
Ori-ce-alung,
Cu el ajung;
Ori-cînd plec,
Paseri întrec. ²²⁾

Și prin ce comparare plină de adevêr, comparare care ne arêtă una din cele mai frumoșe imagine, se exprimă poporul poet cînd, voinđ ca să ne facem o ideică despre alergarea cailor tătăreșci, și arăpeșci cu cari Sêrb-sêrac se luase la întrecere, esclamă :

Alalah! cai arăpeșci.
Alalah! cai tătăreșci,
Cum mișcau copitele
Ca șoimii aripele! ²³⁾

Și cîte asemenea neprețuite comori de adevêrată poezie găsim în cîntecele populare ale Românilor! Tocmai acêsta bogăție, de sigur, a făcut pe Alecsandri să dîcă cumcã Românul e născut poet, căci găsim acîi, în cîntecele sale, simțiri duiõse, idei mari, imagini minunate și originale, calde ca cerul de primăveră al României, pline de color și miresme ca florile răpitõre de pe plaiurile-i înverđite, plăcute cu adierea bõrelor cari lègână ușor lanurile de holde d'aurite ce împodobesc mănõsele-i câmpii.

IX.

Am dîs mai sus că dragostea pentru cal e sădită încă de mic în inima Românului. Și acêsta iubire nu se stinge în sinul lui de cît odată cu viêța. Ca și „cânele soldatului", ²⁴⁾ calul și la mörte e nedespărțit de stăpânul seu. Și decă acesta, fiind vr'un haiduc vitez, e prins și osândit la mörte, singura grație pe care o imploră dela găđii lui, afară de aceea de a se împacă cu Dumnezeu, ca Gruie ori Codreanul, este de a-și mai încălecă odată calul. Acesta grația o cere Petrea care, prins de poteră și tãrit la domnie, după ce aude sentința care-l osândică să fie spênđurat, dîce judecãtorilor :

Batir capul mi-ți luă!
Aduceți-mi pe Țurca,

¹³⁾ Alecsandri, op. cit. p. 91.

¹⁴⁾ Id. ibid. p. 113.

¹⁵⁾ Id. ibid. p. 113.

¹⁶⁾ d. ibid. p. 73.

¹⁷⁾ d. ibid., p. 73.

¹⁸⁾ d. ibid., p. 74.

¹⁹⁾ Alecsandri op. c. p. 87.

²⁰⁾ Id. ibid. p. 80.

²¹⁾ Id. ibid. p. 129.

²²⁾ Id. ibid. p. 107.

²³⁾ Id. ibid., p. 107.

²⁴⁾ Gr. M. Alecsandrescu.

Să-mi pun șeua pe dânsa,
Să-roi răcoresc inima! ²⁵⁾

Cine alt, de cât iubitu-i murg, primește cele din urmă mărturisiri ale vestitului Toma Alimos? Acesta, după ce despiciasă în două pe Manea care-i spintecase pânțele, simțindu-și sfârșitul apropiându-se, dicea Murgului :

„Alelei! murguleț mic,
Ale! dragul meu voinic,
Ochii-mi se păinginesc,
Norii sus se învârtesc.
Te grăbește, alérgă, fugi,
Și că gândul să me duci
Până 'n zarea celor culmi
La gropana cu cinci culmi,
Că eu, Murgule, oi u muri,
Pe tine n'oiu mai sări!
Iér când sufletul mi-oiu dá,
Când nu te-oiu desmîerdá,
Din copită să-ți faci sapá,
Lângă ulmi să-mi faci o grópă,
Și cu dinții să m'apuci,
În tainită să m'arunci.
Ulmii că s'or elatiná,
Frunza că s'a scuturá,
Trupul că mi-a astupá! ²⁶⁾

Și să cați, Murgule, 'n flóri,
Să-mi găsești vr'o două flóri.
Și la cap și la picidore,
Să-mi sadesci câte o flóre:
Una flóre de bujor
Ce pare că arde 'n dor,
Și alta de busuioc
Ce oprește mândra 'n loc.
Apoi, dragă, să-mi nechiezi,
Apoi să te depărtezi
Și să mergi la câmp, la noi,
Unde-am născut améndoii! ²⁷⁾

Și murind, el nu va fi împăcat cu cugetul lui cât timp va ști că un altul ar pute să-i incalceze calul după mórte. De-aceea el nu uită să-i recomande :

„Nimeni frélul să nu-ți puie,
Nici pe tine să se suie;
Iér de-i vedé tu pe jos
Un voinic tinér, frumos,
Cu pèr lung și gálbeior,
Să șcii că mi-e frățior.
Tu să-l lași ca să te suie,
Mâna 'n cômă să ți-o puie,
Și să-l porți, Murgule, bine,
Cum m'ai purtat și pe mine,
Și să-l primbli aici pe culmi
Tot la umbra éstor ulmi! ²⁸⁾

Dar frățiorul lui Toma e tot voinicul tinér și frumos, și decă numai acestuia spune el calului să se lase a-i pune frélul, asta e numai pentru că e Român, adică : „om drept și bun stăpân, mai dânos de mână și

mai duos de suflet, și el, de va avé pe Murgul, îl va face frate cu dânsul ca și Gruie pe Negrul sprintenel,

Că Românul-i frate bun
Cu-ori ce cal vitéz, nebun! ²⁹⁾

* * *

Iécă pentru ce, când arsesă un circ, am vèđut pe cei mai mulți lăcrimând la vederea leșurilor negre ale cailor prefăcuți în scrum! Iécă pentru ce la toți li se stringea inima când priviau acele trupuri informe, înșirate pe pământul acoperit de cenușe mohorită și de mohorite sfărîmături!

Iuliu I. Roșca.

Monumentul din Prisaca și din Iași.

În timpurile vechi principii Români înființau mănăstiri pentru glorificarea faptelor mari, înzestrându-le cu moșii și cu felurite privilegii. Așa întemeiá Ștefan cel mare mănăstirea Putna după învingerea Secuilor din Ardeal și recăstigare a cetăților maritime Chilia și Cetatea Albă, mănăstirea dela Resboeni după lupta cruntă dela Valea-Albă, mănăstirea Homorului după alungarea Turcilor din Moldovă la a. 1487 ș. a.

Aceste mănăstiri mai târziu deveniră niște loca-luri, în cari se eternisau faptele eroilor Români; de și nu spre lauda Românilui, se aflau câte odată la altarul lor ómeni, cari nu șcieau românește nici botă (mai ántáiu Slavii și în urmă Fanariotii). La chramurile mănăstirești se stringea totă boerimea și negustorimea, și călugării șcieau prin cuvântările lor de a improspetá faptele mărețe ale ctitorilor mănăstirii. Cât de mult trebuie să admirăm áncă și acuma predica unui călugăr ținută în secolul trecut în mănăstirea Putna pe mormântul lui Ștefan cel mare; ea este un cap-de-operă și póte servi, pe lângă orătorul renumit frances Bossuet, fieșce-cărui orator român de model. Predica asta s'a publicat de dl Mih. Cogălnicean în „Arhiva Românes-că“, p. 1; de dl A. Odobescu în „Revista Română“ din a. 1864 și de Arone Pumnul în „Lepturariu Românesc“, t. III p. 1.

Chramurile acestea n'au fost numai niște serbări religioase, ele au fost și naționale.

În bisericile acestor mănăstiri se înmormântau renumiții principii și bărbați Români și în ele se păstrau portretele lor. Aceste mănăstiri deveniră niște panteone naționale, și când intri într'o biserică mănăstires-că, te credi transpus în trecutul românesc. Cântările bisericicești nu te interesează, ori ce simț religios pare a se perde; dară cu atâta mai mult se renașce simțul național-patriotic. Fieșce-care portret de pe pãretele bisericicii, fieșce-care mormânt, fieșce-care obiect dintre utensiliile bisericeii, fieșce-care carte bisericescă ferecată în argint séu aur, fieșce-care patrachil și felon cu portretele cusute ale domnitorilor români și eroi români cum și fieșce-care chrisov de pergament te transportéază într'un trecut plin de fapte românești; decă compari trecutul cu prezentul și realitatea, te uimesci, îți vine a nu crede, că acesta țéră românescă să fi avut vre-odată un trecut mare și glorios.

Acolo observi vase de argint, și de aur, lucrate cu o perfecțiune de argintari Români ori Sași, Arde-leni, acolo o iconă cu o colorațiune minunată, și ieră acolo o iconă care pare a fi mai mult mánjită, dară ea are în ochii tei un interes cu atât mai mare, că-i tare vechiă, și acolo acea psaltire ferecată cu mult gust

²⁵⁾ Marian, op. cit., p. 41.

²⁶⁾ Alecsandri, op. cit. p. 74.

²⁷⁾ Alecsandri, op. cit. p. 76.

²⁸⁾ Alecsandri, op. cit. p. 76.

²⁹⁾ Id. ibid., p. 81.

Teatru de copii.

în argint inaurit. Și acele psaltiri cu scrisori de mână, cu greu ai găsi un caligraf măestru ca scriitorul acestei psaltiri: le resfoești, nu te interesează tinerea lor religioasă, ci te absorbe cu totul gândirea, cum au scris străbunii lei.

Observi, că în aceste mănăstiri au scăpat ca prin minune o viață din trecut, o activitate a omenilor, cari nu mai sunt: numai lucrurile lor au rămas, ca să eternizeze activitatea lor.

Și acești oameni au fost Români ca tine!

Și vrând nevrând omul se aruncă în genunchi la cântarea călugărilor, cari în straele lor negre, cu un vâl negru pe cap și cu barbe lungi, severșesc serviciul dumnezeesc.

Nu știu, dară în mănăstirile aceste simțeam atât de tare înfrurirea patriotismului.

Și aceste portrete de pe pereți și aceste vase și obiecte antice par cu a lor severitate de a mai mări acesta înfrurirea.

Zidurile bisericicii, acele regiuni de păduri mari și munți înalți din pregiurul mănăstirilor închid aici o lume veche, o lume de Români, ce-i cu totul diferită de cea prezentă. Aci alii o lume întregă, dar trecută de oameni și de produsele activității lor. Și ea-i așa de tăcută, lucrată par că plastic din recele marmor. Nu alii aci reuțate lumii, ci numai idealurile acelei lumi. Ci ier se mișcă acei călugări cu veluri negre!

N'ai ce te miră deci, când vezi oameni, cari în viața lor atât privată cât și publică s'au instrăinat de tot ce-i Român, că privesc aici cu mândrie națională pe acești eroi ai trecutului și se îndepărtază cu plăcere, că și ei au ca Români un trecut glorios. Și ei murmură pe drum spre casă: „Eu-s Român!”

Mănăstirile românești sunt dar adevărate panteone ale Românilor!

Dară nu toate mănăstirile românești au fost zidite întru glorificarea faptelor mărețe. Multe din ele s'au zidit numai pentru iertarea păcatelor de cătră principi și boeri „păcătoși”, altele pentru a ascunde fapte mășave și altele pentru a satisface dorința religioasă particulară. Și în urma urmelor mănăstirea e numai un templu, care în prima linie servă pentru rugăciuni și ceremonii religioase. Dară și în aceste mănăstiri se află destule rămășițe ale trecutului românesc, însă lipsește motivul glorificării faptelor. Și câte statue de ale sântilor se află în orașele mari din Europă: d. e. în Viena, Paris, Innsbruck și în orașele din Germania?

Modul de a glorifica și faptele mărețe prin înființarea mănăstirilor se află la puține popore, dară mai ales la Români.

Poronca cea fundamentală religioasă, care oprește la ritul oriental de a-și face chip cioplit, a oprit multă vreme pe Românul ortodox de a se usă și de statue pentru glorificarea faptelor mărețe. Statueele, ce se rădică adă întru mărirea unui bărbat bine meritat pentru patrie, națiune, arte și științe, își au originea lor în așa numitul „chip cioplit”. Dintăiu se ciselau chipuri cioplitite ale sântilor, apoi se rădicau statue mari religioase, cum le aflăm și acū încă păstrate în orașele mari ale Europei occidentale și tocmai în urma eroilor. Numai Grecii și Romanii glorificau în anticitate cu statue faptele mari. Tradițiile aceste romane însă s'au îngropat de mult în pământ împreună cu statueele și statuetele, prin invazia popoarelor, și unde nu-i nimica, nici nu putea fi imitat.

De abia la începutul secolului al XVIII-le aflăm două monuminte românești, cari s'au rădicat de cătră Mihai Racovița; dară ele nu-s statue, ci simple columne, cel dintăiu are o formă de cruce, cel din urmă forma unui obelisc. Monumentul din urmă e rădicat la Prisaca, o ateniență a orașelului Bucovinean Vama, ieră

celalalt pe movila numită „Cerdacul lui Ferenz” din Iași. (Vezi Neculcea, Letop. II f. 390); Vasile Alecsandri. „Iași în a. 1844 în calendariul lui G. Asachi din a. 1845, f. 123, nota, și Codrescu Teodor, Uricariul, part. 4 f. 311 notă.)

Monumentul din Prisaca e bine păstrat, de și inscripția în unele locuri e stricată de ploie. O ingrăditură o păzește de piciorul ruinatoriu al săteanului. E lucrat din pētră mōle; înălțimea lui e de doi stânjini.

Monumentul de pe movila Iașiană „Cerdacul lui Ferenz” e aședat pe vârful movilei și e acoperit cu un pompos uranisc, seu cum ție Iașienii, cu un cerdac. Crucea e cioplită din o stâncă întregă și e înaltă de 42 de urme. (Codrescu, ib. f. 311). Monumentul acesta există încă, după Codrescu, pe la a. 1857. Deja la anul acesta se află însă în o stare miserabilă. Mai nainte acest monument eră ocolit de un foisor, care prin indolența și prostia călugărilor din mănăstirea Frumōsa (Cetățuea) se derimă de un cărcimar grec. Acest grec găsi cu cale, pentru o arendă anuală de 30 lei moldovenești, ce plătiă mănăstirii pentru movilă, de a întrebuința petrile acestui foisor la zidirea pivniței și cuptorului de olărie. (Codrescu, ib. f. 313). El săpă mai din toate părțile movila „cerdacul lui Ferenz”, încungiuurând acest istoric monument cu vase olărești. Nu știu ori de nu servă acū acesta cruce de trepte la o cărcimă seu casă, seu pōte că a dispărut de pe fața pământului.

Di Teodor Codrescu ție în uricariul, part. IV despre indolența astă infamă a călugărilor din Frumōsa următoarele:

„Noi nu ne putem miră în destul pentru ce atăta indiferență la ai noștri! Omenii altor staturi păstrează și ingrigesc până și chiar de acele obiecte, cari sunt spre onorul vrășmașilor și noi ată de infami, sub privirile noastre lăsăm se se părăgărăscă un loc altminte sfânt și se se desființeze monumentul, care ar trebui se remăie de suveniră generațiilor viitoare, ca raza cea din urmă a apusei glorie strămoșești; pentru că de atuncia biruitōriele oră când arme românești zac în rugină, în cari le-au aruncat politica otomană prin domnii fanarioți, de atuncia nenorocită Moldova n'a mai produs eroi — n'a mai înfruntat sumeția dușmanilor, și treptat s'au pogorit la acea tristă poziție, ca și esistența sa se aterne numai dela grația altora. Se ne roșim, când ne aducem aminte de stăruința, ce făcu di Bizani — fostul agent austriac în Moldovă — cătră cunoscutul bărbat metropolitul Veniamin, de a se luă mēsură pentru mai bună păstrarea monumentului lui Racovița, din care se produse anaforava mitropolitului, ce avū nenorocire a remăne neincuvăințată din pricină că Domnul de atuncia Scarlat Calimac se tenū a jigni pe conaționalii mării sale călugării dela Frumōsa. Inșe noi astăzi (1857) ne îndreptăm cătră sfințiile lor și în numele mai multor sute de mii de lei, ce adună pe tot anul din viniturile mănăstirii, i rugăm se ne defaime fama înzestrătorului și se ne abuzeze de îngăduința noastră”. (f. 313—314).

Cu chrisovul dintr'a 1717 iertă Mihai Racovița mănăstirea Frumōsa în urma rădicării acestui monument „de toate dajdiile ei”, de vreme ce a miluit Ddeu, de s'au întemplat întru acest an (1717), de au trimis Nemții pe Ferenz căpitan și au venit cu Nemții și cu cătane ca se ne iă pe Noi precum au luat și pe Domnul muntenesc, pe dsa Nicolau Mavrocordat”, (Codrescu, Uric. p. IV f. 310), „și lovindu-ne fără veste în curte, cu resboiu apărându-ne am mers până la mănăstirea Cetățuea, și în mănăstire încungiuurându-ne ne-am bătut”, — „și eșind și noi din mănăstire și dând resboiu Nemților, cu puterea lui Ddeu și cu ajutoriul

sfinților apostoli Petru și Pavel, i-am înfrânt, și o sémă dintre dênșii au cădut prinși la resboiu, ieră o sémă au perit la resboiu, care trupurile acelor periti i-am făcut movilă, întru pomenirea vecinică de asupra trupurilor acelor periti, în care movilă este și Ferenz căpitanul împreună cu alte trupuri* (ib. f. 311).

„Cerdacul lui Ferenz* deci este rădăcat pe mormintele ôstei invasionarie, comendate de cătră căpitanul Ferenz séu Franț.

Cu o sută 40 de ani în urmă nu-și mai aduce aminte nici un călugăr din mănăstirea Cetățuea, ce rol a jucat mănăstirea în apărarea patriei și a guvernului lor. Cărcimă și olării ocupă acest loc, întru ale căror folose se dărimă și monumentele cele mai sacre ale trecutului.

Aci nu alli spectatori pe movilă, cari se viziteze aceste scule ale trecutului, ci biței de rachiu și strigățul olarilor. Societatea mai bună fuge de ea. Este o cărcimă! . . .

Dl Codrescu istorisește în Uric. p. IV. f. 314—315, notă, că la mănăstirea Cetățuea se allă un clopot, numit „buciumul lui Duca Vodă* și „clopotul ciobanului“, care din urmă se se fi allat la un păstor din Dorna (Bucovină). Luându-i-se acest clopot, sërmanul cioban părăsi turmele sale și vini la Cetățuea, unde ascultând resunetul clopotului remase pentru totdeauna nemîșcat.

Întru cât se destinge ciobanul acesta de acești călugări?

În mai bună stare se allă însă monumentul lui Racovița din Prisaca lângă Vama. Monumentul e îngrădit giur impregiur, spre a-l scuti de piciorlele sâtenilor. Aceștia pase lângă îngrăditura acésta oi, vaci și boi cu indolență; dară cine nu știe, ce meditații de tradiții românești bântue capul unui așa țeran român! Din cimpoiul seu el scôte doinele și cântecele cele mai triste, și drumetuț, ce trece pe drumul împărătesc lângă monument, este silit să steie și să asculte. Sēră el mână turmele sale acasă și petrece sera în povestirea tradițiilor. De decenii sta îngrăditura asta intactă, și de se strică, o reparaază sâteanul.

Nu însădar e țeranul conservator!

Amendoué columnele au pe laturile lor inscripțiuni românești, din cari se pôte cunoșce cauza aședării lor. De considerăm șirul evenimentelor descrise în ele, e mai bine de a începe cu inscripțiunea de pe cerdacul lui Ferenz.

Inscripțiunea de pe „cerdacul lui Ferenz* s'a publicat până acum numai de dl Teodor Codrescu în Uricariul seu, part. IV notă fin. f. 312. Se vede, cât interes însuffă cerdacul lui Ferenz Românilor Moldoveni și mai ales Iașianilor.

Așa se trec și se perd remășițele istorice românești!

Inscripțiunea publicată de cătră dl Codrescu are defectul, că nu s'a respectat originalitatea. Dară cu tôte acestea trebuie să-i mulțămim, că avem o copie dela ea, care de sigur nu mai există, căci ciocanul modernului vandal de mult o fi stricat-o.

Inscripțiunea de pe cerdacul lui Ferenz e următorea:

„Io Mihaiu Racovița Vood, cu mila lui Ddeu Domn și stăpânitoriu țerii Moldovei, rădăcat-am acésta sântă cruce întru pomenirea lucrurilor, ce s'au întemplat la a treia Domnie a Domniei mele, la veleat 7224 (1716) început-a puternica împărăția turcică resboiu cu Nemții: ieră la veleatul 7225 (1716) trimis-au Nemții, dela Ardeal pe un căpitan anume . . . (nu i legiver) cu o sémă de cătane și au luat pe Domnul Muntenesc, anume Nicolaiu Mavrocordat din scaunul domnesc din țerg din București . . . (nu-i legiver) cu tótă casa lui și

faudus în cetate în Sibiu. După cari . . . (nu-i legiver) Domnul Muntenesc, pus-au în gând și pentru noi ca se ne ia, și au trimis pe un Franț căpitan Vetroșan, c'o sémă de Nemți și cătane și cu multă adunătură ce au strins de Moldoveni . . . * (Urmarea fiind pe la mai multe locuri scirbă și anevoie de deslegat nu s'au putut continua). (Codrescu, ib. p. 4. f. 12).

Inscripțiunea de pe columna din Prisaca (Vama) s'a publicat până acum în traducere germană de cătră Teofil Bendella (la a. 1873 metropolit al Bucovinei) în „Bucovina în regatul Galiției, Viena 1845, german. f. 22—23, Ernst Rudolf Neubauer în gazeta „Bucovinaer Zeitung“.

Traducerile acestea sânt neesacte; o păstrare a originalității inscripțiunii deci nici nu pôte fi vorba.

Neputend căpeta o esactă copie a acestei inscripțiuni, o traducem, cum e publicată de Bendella.

Columna dela Prisaca are pe laturea ei spre amédași următorea inscripțiune:

„Io Mihaiu Racovița, Vood și Domn a tótă țera Moldovei. La anul 7224 (1716) în a treia Domnie a Domniei mele (la Bendella greșit: „în al treilea an al Domniei mele“) resboi împărăția turcică cu Nemții . . . * (urmarea nu se pôte citi.)

Pe laturea dela resărit:

„Împreunăți cu o sémă de Nemți încercat-au Moldovenii, Ungurii și alții din Servia de a luă căpitala noastră Iași, spre a ne luă și spre a și supune acest oraș, după cum au făcut mai nainte cu Domnul din Muntenia Nicolaiu Mavrocordat. Între aceea i-am și înfrânt cu puterea lui Ddeu și am grămădit trupurile lor peste olaltă. Întru pomenirea vecinică am rădăcat acésta cruce împreună cu o fântână . . . (nu se pôte descifra).

Pe laturea dela međa-nopte:

„Acésta columnă de petră s'a rădăcat, când intrărăm peste munții Mestecănești și Suchardul lângă Rodna în Ungaria. De aicia am purces cu Hanu, căpitan al unei glôte mari de Tătari la Bistrița, făcend multe prădi și ardend multe sate, numai singurul oraș n'au ars. De aicia s'au întors Tătarii prin Maremureș înapoi . . . (nu-i legiver) și Tătarii au suferit mare bătaie*.

Pe laturea dela apus:

„Sub conducerea lui Jordachi Cantacuzenos, căpitan Magazonilor . . . (laturea asta e spelată cu totul de ploie, de ce nu se pôte nimică descifra).

(Va urmă.)

Dionisiu O. Olinescu.

Teatru de copii.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 149. —

Câte figure drăgălașe într'un tablou! O idee genială acésta, pe care penelul artistului a eternizat-o într'un mod admirabil.

Într'un sat ôre-care a sosit un teatru de păpuși. Fireșce, că în acesta trebuie duși și copiii. I-au și dus bunii părinți. Nu însădar i-a dus. Ietă cât de bine își petrec băeții.

Cât de mult le plac acele păpuși mișcătore. Cum le strălucesc ochii și cu ce plăcere mai rid, vedend certa omerică a păpușilor.

Dar nu numai ei se desfeteză. Dimpună cu dênșii rid și marii cari se allă cu ei. Cum se nu! Acele păpuși le revocă în memorie timpul de mult trecut al prunciei, când și dênșii și-au petrecut tocmai așa de bine la vederea păpușilor, ca băeții acuma!

Sesiunea Academiei Române în 1883—84.

Raportul secretarului general.

(Citit la deschiderea sesiunii în 15/27 martie.)

Domnilor Membri,

Conformându-mă art. 12 din regulamentul nostru general, am onore să vă aduc informații despre lucrările terminate sau pe cale de urmărire, dela data închiderii sesiunii dăvoastră, din anul 1882.

I. Activitatea Academiei în anul concurs Academic o puteți urmări, Domnilor membri, în procesele verbale ale celor 36 de ședințe, cari s'au ținut până la cea de Vinerea trecută, 11 Martie.

În aceste ședințe s'au ocupat Academia, negreșit, cu multe afaceri de simplă administrație, dar nu numai ședințele din primele Vineri ale fiecărei luni, ci și mai multe din cele de peste săptămână au fost consacrate la debateri și ascultări de lucrări și memorii din diversele direcțiuni ale activității Institutului nostru.

Cu bună-sămă, procesele verbale nu vor pute să vă facă sensibil tot câștigul moral și intelectual dobândit din diversele debateri de peste an, dar acest câștig este real și se manifestă evident mai cu seamă prin deșteptarea atenției publice asupra a numeroase cestiuni, cari interesează dezvoltarea răpede și sigură a literelor, științelor și artelor naționale.

Dintre cestiunile atinse prin diversele comunicări și memorii citite în decursul anului expirat Academic, voiu aminti aici pe cele următoare :

a) Comunicațiunea dlui Gr. Ștefanescu asupra unui colț de mamut aflat în carierele de nisip din șosea Colintinei.

b) Comunicațiunea aceluiaș onor. membru asupra unui fragment de aerolit.

c) Raportul dlui Bucevski asupra bisericii dela Balilești, a logofetului Teut.

d) Raportul dlui dr. Felix asupra congresului de igienă, din Elveția.

e) Comunicațiunea dlui Cogălnicean, asupra anticităților din Basarabia, colectate în Chișineu.

f) Comunicațiunea dlui Bacaloglu asupra colecțiilor din cabinetul de fizică, mai-cu-sămă din punctul de vedere al electricității,

g) Relațiunea aceluiaș d. membru asupra esposițiunii de electricitate din München.

h) Recenziunea dlui V. Maniu despre documintele din colecțiunea Hurmuzachi.

i) Relațiunea dlui N. Ionescu asupra manuscrisului din biblioteca St. Galles, despre Vlad Dracul.

k) Darea de sēmă a aceluiaș învățat coleg, despre alt manuscris din o bibliotecă elvețiană, relativ la mărtea lui Mihai Vitezul.

l) Memoriul atât de plin de informații, al P. S. episcopului Melchisedec, despre excursiunea sa din 1882, la numeroase mănăstiri în Bucovina, însoțit cu 40 calcuri prețioase după diverse inscripțiuni, dela mănăstirele Putna, Rădăuți, Dragomirna, Suceva etc.

m) Darea de sēmă a aceluiaș neobosit coleg despre inscripțiunea dela Resboeni.

n) Informațiunea învățatului nostru membru corespondente, dl profesor Haret asupra aparatului seu,

construit la Paris, prin lucrarea Academiei, și destinat la măsurarea repeđiciunii apei în canalele descoperite.

o) Raporturile multiple ale dlui Tocilescu, alt membru corespondente, din cei mai activi, asupra excursiunii archeologice, cu care Academia l'a însărcinat în Dobrogea și în special la Iglitza.

p) Memoriul atât de instructiv și de un folos real, al aceluiaș dl membru, despre falsificatorii de anticități, cari au ajuns a înșelă lumea, până și în Constanța.

q) Acelaș coleg mai a întreținut Academia, în o recintă ședință, despre inscripțiunea dela Isarlic din Dobrogea.

r) Memoriul P. S. Melchisedec despre evangelia de la Resboeni.

s) Informațiunile dlui Urechia despre manuscrisul acatistului stului Haralambie a documentului aflat în turla bisericii Trei-Ierarchi din Iași, a două documinte relațive la Mihai Vitezul, descoperite de repositul Papiu Ilarian etc.

t) Memoriul atât de interesant al dlui membru Aurelian, despre starea economică a României în secolul al XVIII-lea.

u) Memoriul dlui Sturdza asupra documintelor din Wiesbaden etc.

Activitatea internă a Academiei a provocat lucrări externe, cari i s'au comunicat cerându-se avisul ori deslegarea ei. Voiu cită dintre tôte :

a) Memoriul dlui Ales. Pencovici asupra excursiunii sale la Români din Macedonia și la muntele Atos ;

b) Scrisoarea dlui Lieutaud membru important al Felibrigilor și al Societății de limbi romanice, din Sudul Franciei, prin care cere avisul Academiei asupra inscripțiunilor după unele tave de metal, aflate de el, în mai multe biserici catolice din acea parte a Franciei, etc.

Ambele lucrări sunt trâmise în cercetarea secțiunii noastre de istorie.

c) Șcirea ce dl Creț a făcut să pervină despre un codice nou aflat de dsa în Bucovina, cuprindend un evangeliar cu o limbă românească amintind pe acea a codicelui Măhăcean, a interesat viu Academia. Acel codice încredințat de dl Creț în mâinile colegului nostru dlui Sbiera, sperăm că va veni neintârziat în mai directă cunoștință a Academiei. Până atunci Academia, pe cât i-a stat în putință, a făcut din acesta descoperire interesantă, obiectul unor debateri speciale.

II. În marginea mijloacelor de cari dispune, Academia a regulat unele misiuni de cercetări diverse. Dl G. Tocilescu a primit însărcinarea d'a face săpături la Iglitza și în alte părți ale Dobrogei, și raporturile dsale asupra rezultatelor obținute, vor convinge din nou pe Academia : de ce pagubă națională este esiguitatea bugetului ei, căci nu se pot continua și înmulți încă lucrări ca cele ce a făcut dl G. Tocilescu.

În o recentă călătorie la Severin, sub semnatul luând știință despre descoperirea unei necropole romane, cu ocaziunea nivelării malului Dunării pentru construirea cheiului, a avut de a regretă tăcerea autorităților locale asupra acestui fapt și desfacerea mormintelor, fără un prealabil studiu și o competentă observațiune a lor. Cu tôte acestea, în asistința dlui președinte al nostru, am avut mulțămirea, dând de un mic mormânt de copil încă intact, să-l desfacem cu îngrigire și să constatăm presința în el a unei medalii romane.

Dacă amintesc acest fapt la acest loc, este pentru ca să am ocaziune solemnă, de a atrage atențiunea autorităților noastre județene și comunale asupra marelui

greșeli, aș pute dice crimă chiar, ce fac, de câte ori, dând de ori-ce monument antic, nu vestesc îndată Academia s'eu ministerul de instr. publică, cari prin omeni competenți s'eu tragă toate invetămintele istorice posibile înainte de nimicirea monumentului s'eu de dislocarea lui. Voiu mai adăuga însă că lucrarea dela Severin avend a continuă și fiind posibile descoperiri ulterioare, guvernul a și însărcinat pe dl Sutz, membrul comiteiunii Archeologic cu veghierea săpăturilor ce au a se mai face.

La propunerea dlui N. Ionescu, ca s'eu se intereseze Academia de săpăturile ce se fac în *forum* dela Roma, s'au însărcinat colegul nostru membru corespondinte dl dr. Obedenar, ca s'eu urmărească și s'eu vedă intru cât descoperirile acele ar pute interesă istoria noastră. Secțiunea istorică va avé s'eu ia informațiuni din raportul deja primit dela dl dr. Obedenar.

Colegul nostru dl Hășdeu a fost împedecat de a realisă până acum misiunea ce a avut în Dobrogea. Domnia sa cred că o va îndeplini cu succes în cursul verei acesteia.

III. Observațiunile meteorologice provocate de Academia s'eu făcute prin membrii s'eu, dobândesc o valoare din ce în ce mai mare în ochii observatorilor din străinătate. Și aci, ca în toate direcțiunile, puținătatea mijlocelor financiare ne-a ținut aproape în *status quo* al anului din urmă. Cu toate acestea, zelul nostru membru corespondent dl Hepites, cu ocasiunea lucrărilor sale ca inginer al calei ferate București-Călărași-Dobrogea, a instalat, cu instrumentele noastre, un observator temporar în Câmpia Bărăganului.

Dintre județele provocate după deslegarea dvăstră, de a se asocia, cu mijloce bănești, la stabilirea de observatorii locale, n'a răspuns până astăzi de cât județul Iașilor, punându-ne la dispozițiune o sumă de 300 lei. Ori cât de mică, acesta sumă probază în favoarea membrilor conducători aceluia județ și ne face s'eu sperăm, că nu vor întârziă și alte județe a imita pe cel dela Iași și așa. Academia va pute organiza un sistem complet de culegeri de observațiuni meteorologice

IV. În privința imprimatelor executate în decursul anului Academic, amintese dvăstră, că s'au împărțit: Tom. III Seria II și sect. II (memorii) din anale; asemenea Tom. IV Seria II cu sect. II (observațiuni meteorologice) și din Tom. V aproape toate memoriile au apărut în broșure deosebite, conform unei decisiuni a dvăstră anterioară; și încă în decursul acestei sesiuni va fi completat și împărțit întreg și totul acesta de memorii.

Din publicațiunea Hurmuzachi a apărut tom. IV partea I-a și 69 côle din partea II-a, utilizându-se la această publicare și o însemnată parte din copiile de documente dobândite dela Archivul Venetian, pe lângă cele adunate de răposatul intru fericire Hurmuzachi.

Dela dl B. P. Hășdeu nu s'a primit Tom. II din publicațiunea Coresi, din cauza dificultăților ce întimpină la pregătirea acestui al doilea volum, merit a cuprinde un vast glosar comparativ.

Me v'ed silit a înregistra aci necompletarea, din cauza lipsei sale din țără, și a publicațiunilor ce a fost luat asupra-și și onor. dl Ales. Odobescu și anume: „Istoria Ierografică a lui D. Cantemir“ (opere complete tom. IV). „Vita Dem. Cantemirii“ autobiografie de același scriitor; „Viela sântului Varlaam“ (din care s'unt tipărite numai 4 côle), după manuscrisul lui Udriste Năsturel, care este în mâinile dlui Odobescu și „Pravila dela Govora“, din care avem deja imprimate 12 côle. În sesiunea anterioară dvăstră ați exprimat părerea, că acele din operele imprimate, cari s'unt terminate, s'eu se dea în mâna publicului. Dacă delegațiunea dvăstră n'a realisat acea dorință, a fost legănându-se

mereu cu speranța că, din o di în alta, dl Odobescu ar pute veni în țără, spre a da prefetele, notele, gloriariile, etc. promise la fie-care din aceste publicațiuni.

„Mai bine mai întârziate, dar publicate cum se cuvine“, a fost concludsiunea delegațiunii dvăstră, atât pentru lucrarea dlui Odobescu, cât și pentru a dlui Hășdeu.

V. La concursurile pentru premii din diversele fonduri ale Academiei s'au prezentat opurile arătate în anexata listă, și cari s'au trimis în timp comisiunilor respective.

VI. Dintre membri noi aleși dl Marienescu, conformându-se regulamentului și-a trimis, este puțin timp, discursul s'eu de intrare asupra „vieții și scrierilor lui Petru Maior“ — Academia va avé deci a ascultă acest memoriu inaugural.

VII. Colectiunile diverse ale Academiei se înmulțiră și est-timp în mod îmbucurător.

Am avut onore a mai provoca schimbul de publicațiuni cu 36 societăți diverse, din totă lumea. Răspunsurile favorabile primite deja dela o mare parte din aceste societăți, ne face a speră un răspuns de aceeași natură dela acele cari din cauza distanței, au întârziat. Astfel, biblioteca noastră, deja prosperă, grație iubirii și stăruințelor dnei dvăstre și chiar și a unor persoane streine Academiei, va dobândi un nou mijloc de învătire. Ca și în alți ani, în adevăr, darurile de cărți nu au lipsit bibliotecii noastre, ier printre donatori voi cita și de astă-dată pe dnii Dimitrie Sturdza, George Sion, ministriile de esterne, finanțe și agricultură, dnii de Rosny, Tache Andreian, P. Ispirescu etc. S'eu nu uit a înregistra mai ales intrarea în biblioteca noastră a întregii colecțiuni de manuscrise de Letopisețe Române, colecțiune dobândită dela dl Mihaiu Cogălnicean, prin ministerul de culte și instr. publică, în luna iulie trecutului an.

Numerose și foarte prețioase s'unt Uricel. documintele, medaliile, ce au sporit colecțiunile noastre în anul din urmă, nu numai ca daruri dela unii din membri, precum dela dnii Sturdza, Crețulescu, Urechia, dar și dela persoane streine precum dnii G. Lensch, A. Popovici (dela Salonic), Ispirescu, dna Aglaia Ghica, etc.

Aceste numerose și prețioase daruri s'unt o probă elocinte de iubirea ce întâlnește institutul nostru în societatea cultă Românească. Constatând această iubire, cu câtă neplăcere me v'ed constrins a ve informa, domnilor membri, că a mai trecut încă un an fără s'eu fim putut înaintă cu lucrările relative la construcțiunea localului indispensabil pentru dezvoltarea Academiei, și fără de care devine aproape imposibila conservarea frumosele noastre colecțiuni și mai ales utilizarea lor, fie de către dvăstră, fie de către cercetători particulari.

Asemenea constatare nu o fac totuși alungând din inimă ori-ce speranță în viitor. Nu cred a manifestă un sentiment numai subiectiv, când afirm că națiunea, care a încredințat Academiei grija și iubirea culturii și a limbei sale, nu va întârziă de a acorda acestei Academii și mijlocele prin care d'ensa își va pute îndeplini marea ei chemare. Urmărind cu încordare de puteri, îmbunătățirea situațiunii sale, națiunea a putut un moment s'eu lase pe un al doilea plan al preocupățiunilor sale. această Academie Română; astăzi însă, ea urmază s'eu se simtă datore, a asigura primului s'eu institut de cultură, totă dezvoltarea de care este capabilă, punându-i la dispozițiune mijlocele financiare indispensabile, dar mai cu s'eu un local apropiat cu trebuințele sale.

Terminând, domnilor membri, am onore de a aneasă pe lângă raportul acesta, darea de s'eu a ca-

sierului dvăstră, relativă la gestiunea fondurilor, pe anul bugetar al cărui finit se apropie.

Secretar general :
V. A. Urechia.

*

În numărul trecut raportarăm despre deschiderea sesiunii din anul curent al Academiei. În acela s'a ceut și raportul ce-l publicarăm aici.

Ședința II

se ținu la 16/28 martie. În acesta dl membru Marinescu donă Academiei un *portret* litografiat al *episcopului Sântul Vulcan* în vestimente sacerdotale și călare, la solenitatea încoronării regelui Ungariei Ferdinand.

Editarea colecțiunii de poezii populare a dlor Iarnik și Bârsean. Dl Alecsandri depune cele trei caete de poezii populare ale dlor Bârsean și Iarnik și arătă, că le-a cercetat și le-a aflat în adevăr originale și credincioase stilului și cugetării poporului român, și propune să se facă din aceste poezii o edițiune poporală economică, pentru a se răspândi cartea cu ușorință. Urmă discuțiune lungă, la care luară parte dnii Maiorescu, Sion, Maniu, Ionescu, Sturdza, Babeș, Urechia. În sfârșit Academia aprobă cu mare majoritate edițiunea specială, însoțită de glosarul cuvintelor neînțelese în toate părțile.

Regulament pentru bibliotecă. Dl secretar general Urechia arătând necesitatea ce este de un regulament pentru conducerea mai departe a bibliotecii și a colecțiilor Academiei, acesta, la propunerea dlui președinte Sturdza constituie o comisiune cu însărcinarea d'a elabora un asemenea regulament, comisiune compusă din dnii secretari ai secțiilor și dnii Sbiera și Gr. Tocilescu.

Cestiunea ortografică. Dl N. Ionescu face delegațiunii întrebarea de n'a sosit timpul ca comisiunea lexicografică să deie sēmă de lucrarea ei? Cu facerea dicționarului este unită definitivă fixare a ortografiei. Este bine să vedem de avem de îndreptat ori de adaus ceva la lucrarea anterioară. După o discuțiune, la care iau parte dnii Urechia, Babeș, Ionescu, Sion, Roman, se votează cu mare majoritate conclusiunea propusă de dl președinte, ca comisiunea lexicografică și cea ortografică să aducă raportul lor în cursul săptămănei viitoare.

Ședința III, la 17/29 martie.

Codicele Voronețian. Dl Sbiera depune studiul codicele Voronețian, aflat de dl Crețu în Bucovina și care i s'a incredințat dsale spre sfătuire, însoțit de un glosariu al vorbelor în forma lor grafică și de studiile și observațiunile proprii ale dsale, și propune tipărirea acestui important codice. După discuțiunea la care luară parte dnii Hășdeu, Ionescu, Urechia, Babeș, președintele propune și Academia aprobă în unanimitate votul ca codicele Voronețian și studiile referinte să fie trāmise în cercetarea ambelor secțiuni întrunite de litere și de istorie, remānend ca dl Sbiera să pregătescā și un resumat pentru una din ședințele publice ale Academiei.

Tipărirea poeziilor populare. Dl Sion amintind dispozițiunea luată de a se tipări o edițiune poporală din colecțiunea dlor Bârsean și Iarnik cere trāmiterea afacerii la secțiune ca ea să determine formatul. Dl Alecsandri amintește, că cestiunea formatului a fost hotărâtă, cerēndu-se o edițiune poporală în formatul poveștilor dlui Ispirescu. Propune numirea dlui Sion pentru a face corectura și a priveghiā tipărirea acestei cărți. Academia însărcinēază pe dl Sion după propunerea dlui Alecsandri.

Ședința IV la 18/30 martie, publică.

Conferința dlui Alecsandri. Dl Alecsandri ținu o conferință despre poeziile populare adunate de dnii Iarnik și Bârsean, conferință la care vom reveni în nr. viitor.

Academia a ascultat cu încordată atențiune și cu unanimă aprobare frumoșă dare de sēmă a dlui Alecsandri.

Conferința dlui Hășdeu. Tot în ședința acesta dl Hășdeu a întreținut Academia asupra unei particularități a limbei romane de peste Olt în vorba „Bia“, care singură esplică formele cuvēntului „drag“, luat dela Slavi. Academia a urmărit cuvēntarea dlui Hășdeu cu deosebit interes.

Conferința dlui Tocilescu. Dl Gr. Tocilescu a vorbit despre trei monuminte epigrafice dela Iglitza și a esplicat lectura ce dsa propuse despre aceste inscripțiuni de un real interes pentru istoria Daciei.

Ședința V, 17/29 martie.

Dl Marian arătă prin scrisore, că este impedit ca să veni la sesiunea acesta, pentru că n'a dobândit concediu. Totodată arătă, că n'a putut termina cercetările sale archeologice în Bucovina.

Dl Quintescu face unele observațiuni asupra părerii emise dl V. Alecsandri cu ocașiunea dării de sēmă asupra colecțiunii de poezii populare ardeleni culese de dnii Iarnik și Bârsean. Dl Quintescu nu înțelege profitul republicării poeziilor deja cunoscute. Dsa mai propune ca dl membru însărcinat cu publicarea colecțiunii să o reveđă pentru garanție cum a fost auđit versul în gura poporului. Academia decide ca dl Quintescu să-și facă în scris propunerile sale, care se vor pune în ordinea dălei în secțiunea respectivă.

Cronică bucureșcēnă.

— 21 martie.

(Aniversarea proclamării regatului român. — „Calea Victoriei și „Podul Mogoșoiu“. — O legendă și o amintire.)

Luni, 14/26 marte, fiind aniversara proclamării Regatului român, orașul nostru își luase haina de sērbătoare. Numeroșe steguri, în cele trei culori naționale, fălăiau în vânt, dând stradelor: Victoria, Lipscani, Carol I, ș. a., o feerică înfățișare. Sorele, care mult timp ne lipsise de strălucirea feței sale, plutiā vesel pe un cer senin de primă-veră, revērsând torente de lumină pe ulițele Bucureștilor, ce furnicau de lume. Se părea că și mărețul astru al universului sērbătorii. împreună cu noi, acēsta dī atât de frumoșă și atât de scumpă pentru tot Românul, amestecând auriul razelor lui cu bucuria generală.

De și Suveranii lipsesc din mijlocul nostru, totuși parada oficială, cu tunurile, Te-Deumul, și onorurile militare de rigore, n'a lipsit a fi la înălțimea unei asemenea dălei.

Acēnă un an de independentă viețuire națională !...

*

Și fiind că vorbirăm despre aspectul feeric ce orașul nostru, împrașciat pe țērmaii turburii Dimbovițe, avea în dăina de 14 marte, să pomenim ce-va și despre infrumusețările mai statornice de cât niște sinderde, ploii, și covore, cu cari se îmbogățește pe dī ce trece. Pentru ca descrierea mea să fie pe cât se pote mai sistematică, voi incepe cu „Calea Victoriei“. Acēsta stradă care e cea mai principală a Bucureștilor, are o întindere de aprōpe 3000 metri. Înaintea resboiului din

1877—78 ea se numia oficial : calea Mogoşoiei, ier du-
dă tradiţiune : Podul Mogoşoii. Se crede, că acesta nu-
mire i se trage dela mörtea tragică a lui Mogoş Vor-
nicul şi-a soţiei lui, care s'a inşenat „in capetul po-
dului“, cam unde începe şoseua. Un cântec poporal pe
care-l găsim in însemnata colecţiune a lui Alecsandri,*
ne spune că eră un Mogoş Vornicul, om glumeţ, care
avea de cumnaţi pe „Şapte fraţi ca şapte braţi“, pe a
cărora soră Stanca el o ţinea in căsătorie. Când o lua-
se, Mogoş se legase cătră ei că le va aduce pe Stanca
s'o vedă

Pe iernă de nouă ori,
Că-s mai multe sərbători ;
Pe veră de patru ori,
Că-s mai multe lucrători.

Astfel intr'o di găsim pe cei şapte fraţi ai Stancăi,

Pe cei şapte voinicei,
Mândri puişori de smei,

aşteptând „in capul podului“,

În fruntea norodului,

pe frumösa soriöră a lor

Şi pe mändru-i soşior,
Mogoş Vornicul bogat
Ce glumeşce ne'nclat.

Până se sosescă acesta,

Ei la umbră se culca,
Bea voios şi ospetă.
Cu ploşcuţa închină
De cinci vedre şi-o ocă.
Vadra Ţarigradului,
Măsura împératului,

când de-odată fratele cel mai mare, care de şi e mai
mare n'are minte nici cât un grăunte,

Pe drum ochi-şi alergă
Şi cu glas dogit strigă :
„Zărişi voi ce zăresc eu ?
lătă vine ca un smeu,
Vine Mogoş Vornicul
Călare pe galbenul“.
Fraţii toţi mi se sculă
Peste câmpuri se uită

şi vedeau, märe, cum venia Mogoş care, sosind, le
dise :

„Bună ziua, şapte fraţi.
Şapte fraţi ca şapte braţi !
— Bun sosit, frate cumnate,

i respuşeră ei. Şi, vedându-l singur, începură se-l in-
trebe de sora lor, amintindu-i de legătura ce-şi luase
cătră dênşii. Dar Mogoş, căruia tare-i plăcea se glu-
mescă, vrënd se le facă puţin sânge réu, grăi :

„Ba, mei fraţi, eu n'am uitat,
Cătră voi că m'am legat.
Şi cu Stanca am plecat
S'o aduc la desfetat.
Dar in drumul pärăşit
Turci, Tătari ne-au întâlnit
Şi pe Stanca mi-au răpit“,

ceea ce auşind cei şapte fraţi, strigară turbaţi de
mänie :

„Pe Stăncuşa ni-au răpit
Şi tu, Mogoş, ai fugit ?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat
Noué ani se-i tot alungi
Şi cu mörtea se-i ajungi ?
Mori dar, căne blăstemat !
Că ţie nu ţi-a fost dat
Ca se fii vrednic cumnat
Cu-ai Stăncuţei şapte fraţi,
Şapte fraţi ca şapte braţi!“

Şi dicënd aceste, işi rădicară paloşele, le invêtiră
'n mâni şi le răpediră 'n Mogoş care cădea străpuns in
inimă. In minutul acela inşe iecă şi

O telégă zugrăvită,
Pe din ântru poleită,
Cu doi-spre-ce telegari,
Telegari cu cóme mari,
Şi 'n telégă sora lor
Inflorind ca un bujor,

pe care Mogoş o lăsase mai pe urmă, pentru ca se
pregătescă astfel o suprindere fraţilor ei ; aceştia abi
puteau crede ochilor vedënd'o. Dar ea prinse a-i in-
trebă pe soşul ei care-i luase 'nainte :

„Bună ziua, fraţii mei,
Şapte puişori de smei
Dar unde vi-i cumnatul ?
Ce mi-aţi făcut hărbatul?“

la care ei respuşeră, arëtându-i cadavrul soşul ei

L'am trimis in iad de-a drept
Cu şapte paloşe 'n pept,
Că nu-i vrednic se trăiescă
Şi cu noi se se rudescă,
Cine 'n hördă păgânescă
Nu şcie se vitejescă
Şi nevêsta se-şi păzescă !
— Vai de mine ! ce-aţi făcut ?
Vai de voi ! n'aţi priceput
Cum că Mogoş a glumit
Când de mine v'a grăit ?“
Lacrimi din ochi i eşiă,
Lângă Mogoş ea cădea,
Cu braşele-l cuprindea,
Îl bocea, il desmierdă,
Apoi sufletul şi-l dá
În capetul podului,
În ochii norodului !

Asta-i legenda ! Şi cum tradiţiunea este începutul
istoriei, pöte că aci, in această baladă, trebuie se cău-
tăm talmăcirea vechiului nume al celei mai ingrigite
strade a Bucureşçilor.

Despre numele cel nou ce i s'a dat, fiind contim-
purani acestui botez, toţi şeim că s'a numit „Calea
Victoriei“ in urma strălucitelor isbândi repurtate de os-
tenii noştri pe câmpiele Bulgariei, in ultimul resboiu şi
in amintirea intrării triumfale in capitala Ţerii a arma-
telor române învingetóre (in ziua de 8 octombre 1878)
cari au străbătut şisa stradă in totă întinderea ei, in
mijlocul aclamărilor entusiaste ale mulţimii, a arcurilor
de triumf şi de verdetă, flori şi steguri, a mii de cu-
nuni şi buchete . . .

* Poesii poporale ale Romänilor. Bucureşçi. 1866. p. 153.

A fost în adevăr o di frumoasă acésta, și de-aceia voiu intrerumpe aci descrierea mea, lăsând pe tot Românul sub impresiunea acestei atât de scumpe amintiri!

A. C. Șor.

E c h o.

Domna X. goneșce pe bucătărăsa sa și-i face socotela.

Bucătărăsa, după ce își numără simbria ce a primit ia o piesă de doi franci și o aruncă cânelui din casă.

— Ce însemneză acésta!

— De! cucônă, că i se cuvine; sërmanul: de șese luni de zile îmi curățã vasele!

Pictorii.

Găsindu-se în mare lipsă de bani, pictorul X. care are ore-care talent, chieamă la dënsul pe un negustor de tablouri.

— Cât îmi dai pe acest tablou? — întrebă el.

— Două-deci de franci.

— Două-deci de franci! glumești! Află că nu mor încă de fôme.

Atunci negustorul respunse cu recelă:

— Fôrte bine, voiu aștepta.

Egoismul.

Un engles intră într'un tren unde niște tineri fumau țigarete.

— Pôte ve supără fumul, — îl întrebă ei.

— Oh! da, me supără fôrte mult!

Tinerii se supun și-și aruncă țigările.

Atunci englesul scôte din buzunarul lui o pipa mare, o umple cu tutun și o aprinde.

Protestare generală.

— Oh! — țise englesul, — nu mai fumul celorlalți me supără.

La o mésză de joc într'un club.

A.: Nu ai de cât trei puncte.

Bancherul: Nu, am patru.

A.: Ah! cum se pôte, pariez un napoleon, că nu ai de cât trei!

Bancherul: Nu sânt destul de sigur pentru ca să pot paria, dar îți pot da parola mea de onóre.

La gară.

O tinëra dnă, fôrte elegantă, se preumblă pe cheiu inspectând vagónele.

Ea se opreșce dinaintea unui vagon, unde este instalat un domn.

— Se fuméză aci? — întrebă ea c'o voce plină de farmec.

— Oh! de sigur că nu, dnă, — țise d-nul salutând cu politețã.

— Mulțãmesc.

Și tinëra dnă își continuă drumul pentru a se sui la urmă în vagonul fumătorilor.

C e e n o u ?

Papagalul principelui Gorciacoff. Iécã o anecdotă fôrte ciudată istorisită de un fost adjutant al prin-

cipelui Gorciacoff. Cancelarul avea mare slăbiciune de papagali. În 1855, în timpul resboiului din Crimeea. unul din acești papagali nu-și părăsiã de loc stăpânul, astfel că pe când se bombardă Mamelon-Vert, cancelarul și papagalul steteră împreună până ce Rușii părăsiră pozițiunile lor. Câte-va minute în urmă, soldații francesi sê prăpădiau de ris stând lângă colivia pe jumătate stricatã în care se aflã bietul papagal, jumulit, acoperit de sfărãmături, cu ochii eșiți din cap și arëtându-și plângerea prin strigătul duios: „Bun! bun! bun! bun!” Acésta erã singura impresiune ce mai rămăsese papagalului părăsit de stăpânul seu; el fu trãmis îndatã principelui, care fu fôrte vesel de a-l revede.

Un cas ciudat de sonnambulism. O domnã, vëduva H., care locuieșce la Neuilly, aprópe de Paris, observã, cã în fie-care di i lipsiau giuvaieruri, dantele și alte obiecte prețioșe. Servitorii ei dedeserã în nenumarate ocașuni cele mai bune doveđi despre cinstea lor; cu tóte acestea însê erã fôrte cu greu fãcătorilor de rele sê pëtrundã în apartamentul în care locuia. Atunci, cine putea sê fie hoțul? Dna H. spuse fiului seu, un tinër oficier care venise sê petrecã câteva zile la dënșã, tóte cele întemplate. Tinërul oficier, armat c'un revolver, se puse la intrarea coridorului. Până la două ore, nu se vëđu nimeni. Erã sê se retragã în camera sa, când zãri o umbrã. Slobodi revolverul, și la lumina esplosiei, recunoscu pe mama sa și alergã spre dënșã. Din fericire, ea nu erã atinsã. Misterul fu esplicat. Dna H. erã sonnambulã, și erã chiar dënșã care, luând propriile sale giuvaieruri, le puneã într'un dulap unde nu mai umblã nimeni și unde furã gãsitate tóte obiectele dispãrute.

Școli de inotat. Acum doi ani fusese vorba d'a se creã școli de inotat permanente și orașul Paris cedase apele calde de condensatiune a mașinelor cu vapori de pe cheiurile Billy, de pe bulevardul Valëtte și de pe cheiul Austerlitz. Acest proiect, care a trebuit sê fie părăsit, a fost reluat de dl Christmann, președinte al societãții de gimnastica și de tir al institutorilor departamentului. În schimbul concesiunii, orașul își rezervézã dreptul d'a trãmite de patru ori pe sêptemãnã elevii școlilor comunale în școlele de inotat. Ministrul de resbel, care din partea sa, este dispus sê concedã apa mașinelor dela manutanța militarã, va trãmite de asemenea de două ori pe sêptemãnã trupele din garnisona Parisului. Școlele de inotat permanente funcționézã de mult timp în strãinătate, anume la Londra, Berlin, Viena, Bruxel și sânt fôrte apreciate. Ele nu vor avé de sigur mai puțin succes la Paris.

Cãlindarul sêptemãnei.

Diua sept.	st. v.	st. n.	Numele sãntilor și sêrbãtorile.	Sórele resare	Sórele apune
Duminecã	27	8	Cuv. Matrona.	5 27	6 36
Luni	28	9	Cuv. Ștefan.	5 26	6 37
Marti	29	10	Mart. Vasilie.	5 25	6 39
Mercuri	30	11	Pãr. Ioan Scãrariul.	5 22	6 40
Joi	31	12	Sf. Ipatia.	5 20	6 41
Vineri	1	13	Cuv. Laria Egipt.	5 18	6 42
Sãmbetã	2	14	† Isvorul Tãmãd.	5 16	6 43

Treilumiul jan.—martie se va încheiã cu numerul acésta. Dnii a cãror abonamente vor espirã atunci, sânt rugați a le innoi de timpuriu, cãci a conto nu putem trãmite fôia nimenuia.

Proprietar, redactor respundãtor și editor: IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy in Oradea-mare. Strada principalã nr. 274.